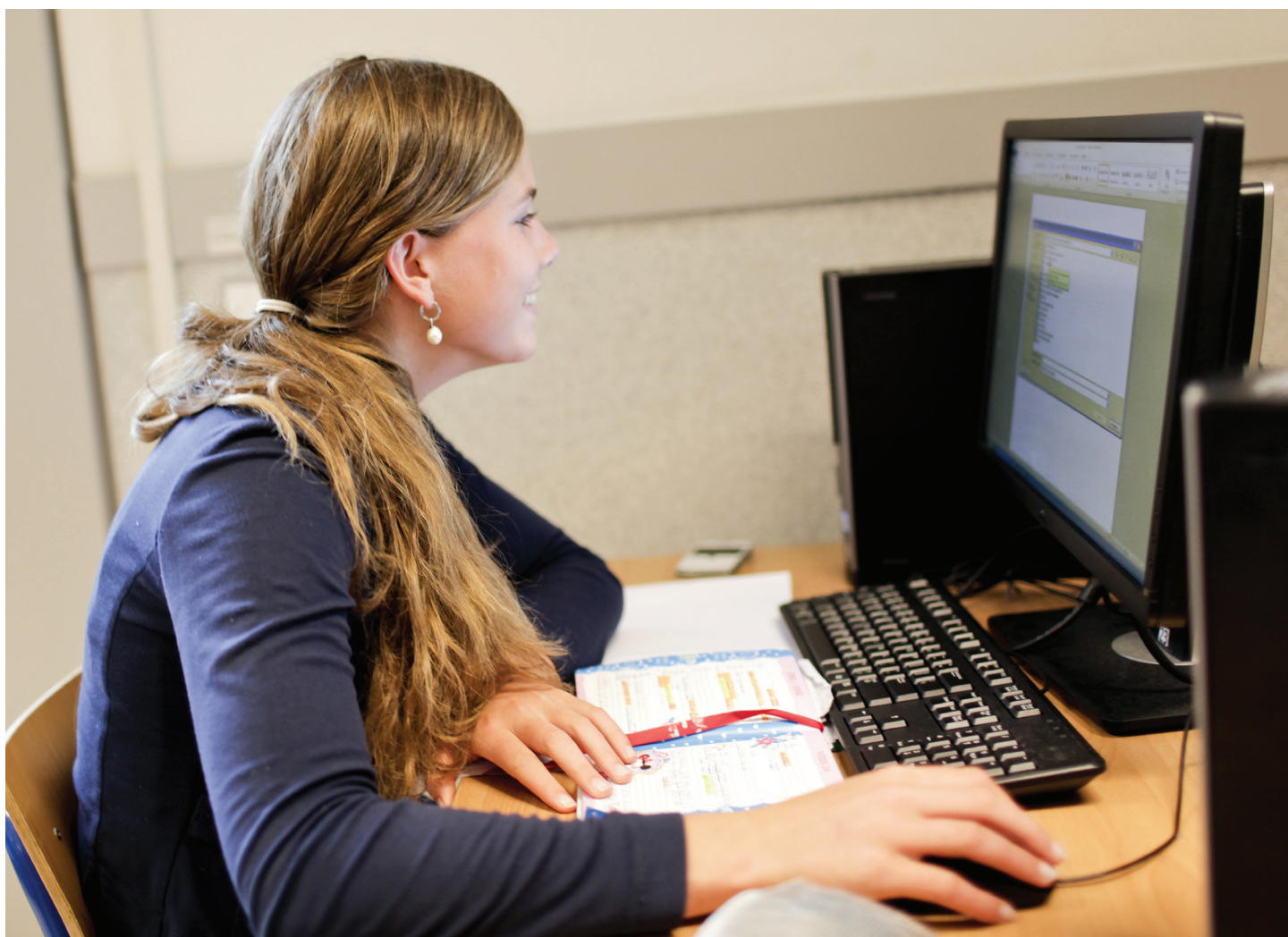

Een praktisch basismodel voor het verhogen van de prestatie en motivatie van alle leerlingen

Rekening houden met verschillen loont

Leerlingen die in dezelfde klas zitten zijn niet hetzelfde. Ze verschillen in niveau, voorkennis, interesse, doorzettingsvermogen, angst om te falen, et cetera. Het is daarom beter om leerlingen niet gelijk te behandelen en onderwijs af te stemmen op verschillen tussen leerlingen. Onderzoek laat zien dat dit de moeite loont. Onderwijs waarbij wordt afgestemd op verschillen leidt tot verhoging van motivatie en prestatie van alle leerlingen (zie kader). Het is dan ook niet vreemd dat differentiatie de laatste jaren in het kader van opbrengstgericht werken en passend onderwijs als belangrijk speerpunt is geformuleerd.

Wordt eruit gehaald wat erin zit?

Benjamin Bloom toonde al in de jaren tachtig aan dat de meeste leerlingen in klassikaal onderwijs aanzienlijk onder hun niveau presteren. Hij vergeleek daartoe de prestaties van leerlingen die klassikaal onderwijs krijgen met leerprestaties van leerlingen die individueel les krijgen (1 op 1 onderwijs). Leerlingen bleken in de 1 op 1 situatie twee standaard deviaties hoger te scoren. Dit betekent bijvoorbeeld dat een leerling die gemiddeld presteert bij 1 op 1 onderwijs tot de beste 2% behoort van leerlingen die klassikaal onderwijs krijgen. Nu is 1 op 1 onderwijs natuurlijk financieel onhaalbaar en ook onwenselijk. Maar Bloom spoorde onderzoekers aan op zoek te gaan naar methoden die wel in klasverband bruikbaar zijn en de resultaten van 1 op 1 onderwijs benaderen.

Ja, maar hoe geef je dit praktisch vorm?

Afstemmen op verschillen is wel makkelijker gezegd dan gedaan. Als docent zie je doorgaans 150 leerlingen per dag voorbij komen die je allemaal maar twee of drie keer in de week ziet. Bovendien heb je voor, tijdens en na de les weinig tijd beschikbaar om echt rekening te houden met die verschillen. Dit betekent dat een differentiatieaanpak niet alleen het leren van alle leerlingen moet bevorderen, maar ook moet zijn afgestemd op de mogelijkheden van de docent in een reguliere klassituatie.

Criteria waaraan een differentiatieaanpak moet voldoen:

- Alle leerlingen positief motiveren en effectief laten leren.
- Praktisch bruikbaar voor de docent

Veel voorstellen voor differentiatie waarvan is aangetoond dat ze de prestatie en motivatie van leerlingen in experimentele condities kunnen verhogen worden niet gebruikt, omdat ze moeilijk uitvoerbaar zijn voor docenten.

Evenals de onmogelijke theepot van de Franse kunstenaar Jacques Carelman zijn ze wel geschikt voor hun doel (leerlingen effectief laten leren en hen motiveren), maar niet geschikt voor de gebruiker (de docent). Een voorstel wordt doorgaans door docenten als praktisch ervaren als duidelijk is hoe idealen kunnen worden vertaald naar de praktijk, gelijktijdig andere belangrijke doelen kunnen worden gerealiseerd (zoals het behouden van orde, stof op tijd af te

krijgen, et cetera) en dat dit bereikt kan worden zonder veel extra tijd en middelen. Wij presenteren hier een basismodel voor differentiatie dat zowel aansluit bij wat bekend is over gemotiveerd en effectief leren als praktisch bruikbaar is voor de docent

Hoe zien gedifferentieerde lessen volgens het basismodel eruit? Voorbeelden en kenmerken

Hoe vang je eigenlijk een bal?

De docent gooit een tennisbal naar verschillende leerlingen, die de bal dan weer naar hem terug moeten gooien. Hij laat vervolgens een schema zien van een persoon die een bal vangt. Leerlingen krijgen de opdracht in een schema te tekenen hoe de prikkel gaat van het zien van de bal tot en met het vangen. Nadat ze dit hebben gedaan, mogen ze kiezen of ze zelf gaan uitzoeken hoe dit precies zit, of dat ze de les volgen van de docent die uitleg geeft over prikkelgeleiding en hen daarna vraagt om alsnog opnieuw het prikkelverloop in het schema te tekenen.

Moet de organisatie Bescherming Bevolking worden opgeheven?

In 1952 is een civiele beschermingsorganisatie opgericht om de Nederlandse bevolking te kunnen beschermen in tijden van oorlog. Leerlingen krijgen de vraag voorgelegd (van het ministerie) of deze dienst nu kan worden opgeheven. Leerlingen moeten een onderbouwd advies uitwerken. Ze werken in groepjes aan deze opdracht en maken daarbij gebruik van bronnen (korte stukjes tekst). Als ze dat nodig hebben kunnen

ze hints krijgen van een docent (die op strookjes papier staan).

De docent geeft aan dat het groepje dat een goed advies weet te schrijven met zo min mogelijk hints heeft gewonnen.

Is het wel goud wat er blinkt?

De docent laat een klompje zien waarvoor hij veel geld heeft betaald en waarvan hij vermoedt dat het goud is. Aan de leerlingen wordt gevraagd drie methoden te bedenken waarmee kan worden vastgesteld of dit goud is of niet. Leerlingen kunnen kiezen of ze hier meteen mee aan de slag gaan of eerst gewoon de reguliere uitleg volgen over stoffeigenschappen. De leerlingen die hier meteen mee aan de slag gaan mogen de volgens hen beste methode in het kabinet voorbereiden en daarna uitvoeren in de klas. Tijdens de volgende les werken de leerlingen die de reguliere les volgden met de docent aan de oplossing van het probleem. Hij spreekt met hen af dat ze de oplossing niet mogen verklappen maar alleen vragen mogen stellen aan de leerlingen die met hun opstellingen daarna de klas binnen komen om te testen of het goud is.

Wat wordt het weer?

Leerlingen krijgen de opdracht om een weerbericht van de volgende dag in Parijs voor te bereiden en te presenteren. De docent laat als voorbeeld een weerbericht in het Frans zien van afgelopen week. Leerlingen krijgen mee: (a) gegevens van het weer van morgen in Parijs; b) welke grammaticaregels in de presentatie verwerkt moeten worden en (c) toegestane duur van het weerbericht. De docent heeft drie vormen van hulp achter de hand waar leerlingen gebruik van kunnen maken als ze er niet goed uitkomen (een lijstje met veelgebruikte weertermen; een verwijzing naar een oefening met de betreffende grammaticaregels uit het boek; een weerbericht in het Nederlands om af te kijken hoe een weerbericht wordt opgebouwd).

Zndr klrs gt ht wl mr oe eei o e ai

De leerlingen krijgen bovenstaande kop van een artikel te zien en moeten raden wat hier staat. De docent vult waar nodig aan en introduceert daarmee het onderwerp van het artikel. Leerlingen krijgen de opdracht een samenvatting te schrijven van het artikel in 150 woorden. Alle leerlingen gaan hiermee aan de slag. De docent heeft twee vormen van opklimmende hulp achter de hand die leerlingen krijgen als ze nodig hebben: indeling en typering van de alinea's en aanwijzingen voor samenvatting per alinea.

Wat hoort bij elkaar?

Leerlingen krijgen ter introductie van exponentiële functies een vel met negen kaartjes. Daarop staan tabellen, functies, contexten en grafieken die ze bij elkaar moeten zoeken. Ze gaan in tweetallen hier kort mee aan de slag en moeten hun indeling ook aan elkaar uitleggen. Daarna legt de docent kort de essentie van exponentiële functies uit. Leerlingen kunnen vervolgens kiezen of ze zelf nieuwe kaartjes voor het kwartetspel gaan maken of de extra uitleg volgen en enkele oefenopdrachten uit het boek maken. Met de nieuw ontworpen kaartjes wordt vervolgens door iedereen in de klas het kwartetspel gespeeld en nabesproken.

Hoofdkenmerken van gedifferentieerde lessen volgens het basismodel:

1. Start het onderwijs met een hele taak.
2. Bouw hulp op naar behoefte

Start het onderwijs met een hele taak

In alle lesvoorbeelden wordt gestart met een hele taak. Dit is een opdracht die motiverend is voor leerlingen en waarvoor ze de leerstof van de betreffende les(sen) nodig hebben om deze taak succesvol te kunnen maken. Opdrachten zoals het tekenen van de weg van een prikkel van een zojuist gevangen bal, het maken van een weerbericht in het Frans en het bepalen of iets goud is of niet, activeren voorkennis bij de start van de les en motiveren leerlingen om meer te leren over het betreffende onderwerp. Vaak staan dergelijke hele taken in schoolboeken aan het eind van de paragraaf of een hoofdstuk. Doorgaans maken leerlingen pas kennis met deze hele taken nadat ze uitleg over de leerstof hebben gehad en hiermee hebben geoefend in eenvoudigere opdrachten. In het basismodel voor differentiatie daarentegen start het onderwijs juist met de introductie van een hele taak en vormt deze de rode draad in het onderwijs.

Bouw hulp op naar behoefte

Niet alle leerlingen hebben evenveel hulp van de docent nodig bij het maken van een hele taak. Sommige leerlingen hebben nauwelijks hulp nodig, andere af en toe een beetje en er zijn leerlingen die juist veel hulp nodig hebben. Kenmerkend voor alle voorbeeldlessen is dat alle leerlingen met weinig hulp beginnen en de hulp (sneller of langzamer) wordt opgebouwd als ze het nodig hebben. In de makkelijk uitvoerbare variant hiervan wordt de klas slechts in twee groepen verdeeld: (a) leerlingen die meteen zelfstandig met de taak aan de slag gaan met slechts enkele aanwijzingen van de docent; (b) leerlingen die na de introductie van de hele taak eerst de reguliere les volgen met uitleg en deeltaken en daarna de hele taak maken (zoals bij het 'goud'- en 'vang de bal'-voorbeeld). Maar het is ook mogelijk om meer te differentiëren en iedere leerling de hulp aan te bieden wanneer deze het nodig heeft (zoals bijvoorbeeld in de 'bescherming van de bevolking'- en de 'klinker/medeklinker'-les). Ook in het reguliere onderwijs biedt de docent doorgaans leerlingen hulp als ze daar om vragen bij het maken van moeilijkere hele taken. Belangrijk verschil echter met het onderwijs volgens het basismodel, is dat in de reguliere situatie differentiatie in hulp pas plaats vindt nadat alle leerlingen al uitleg over de leerstof hebben gehad en vaak al enkele eenvoudigere oefeningen hebben gemaakt. Bij gedifferentieerd onderwijs volgens het basismodel daarentegen start het onderwijs met een hele taak waarna meteen differentiatie naar hulp plaatsvindt.

Hoe maak je snel lessen volgens het basismodel?

Reguliere, ongedifferentieerde lessen kunnen eenvoudig worden omgebouwd tot lessen volgens het basismodel. Dit is mogelijk omdat reguliere lessen uit dezelfde bouwstenen bestaan als gedifferentieerde lessen, alleen de volgorde verschilt. In twee stappen kan een reguliere ongedifferentieerde les worden omgebouwd tot een gedifferentieerde les volgens het basismodel.

Ombouwen van reguliere les tot gedifferentieerde les volgens het basismodel:

1. **Omdraaien:** Haal een bestaande hele taak naar voren om de les mee te starten.
2. **Selectief weglaten:** Laat bestaande hulp voor het maken van de hele taak weg en voeg deze alleen toe wanneer dit nodig is.

Menselijke geest: Emmer of zoeklicht?

Lange tijd heeft men gedacht dat de menselijke geest werkt als een emmer. Via onze zintuigen zou informatie deze emmer binnenstromen. Op basis van deze visie werd in behavioristische opvattingen over leren en onderwijzen aanbevolen om leerstof in kleine stapjes op te bouwen van eenvoudig naar complex, zodat fouten maken zoveel mogelijk wordt voorkomen.

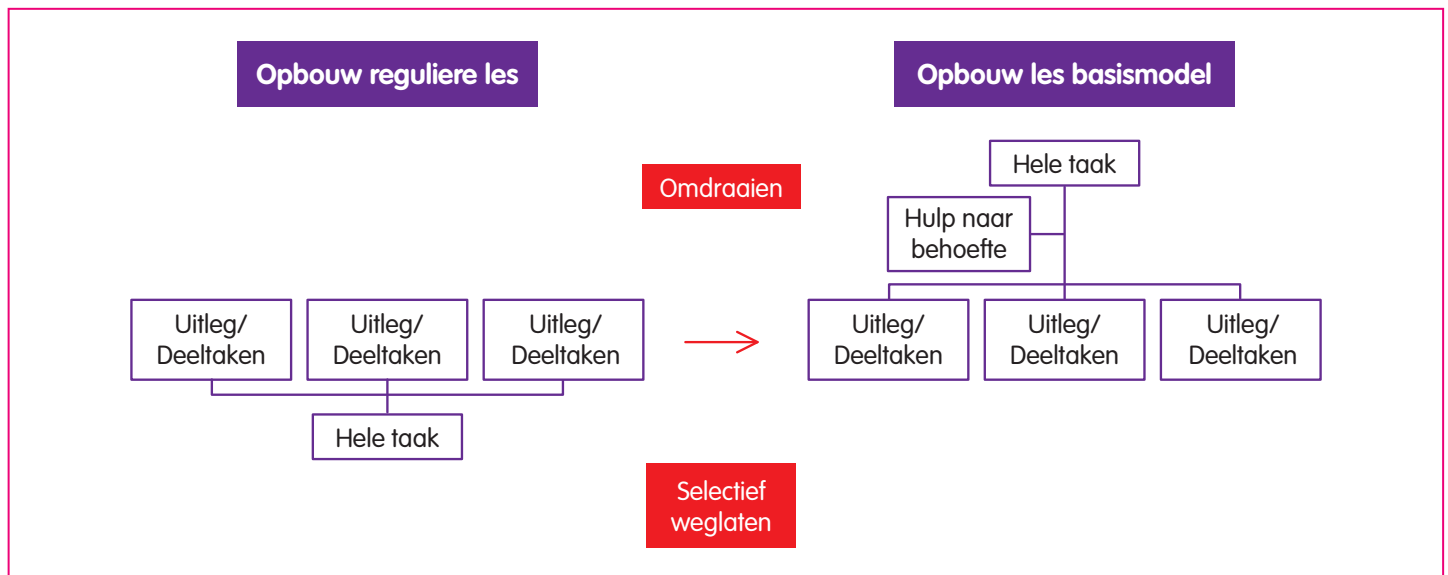
Wetenschapsfilosofen -en later ook leerpsychologen- hebben echter aangetoond dat onze geest niet werkt als een emmer, maar beter kan worden vergeleken met een zoeklicht. Onze doelen en verwachtingen fungeren als een zoeklicht dat bepaalt wat ons opvalt in onze omgeving en hoe we deze informatie interpreteren. In plaats van fouten proberen te voorkomen door het zoeklicht uit te schakelen moeten we onze -vaak impliciete- verwachtingen juist al vroeg in het leerproces expliciteren, zodat foutieve denkbepelden kunnen worden opgespoord en verbeterd.

Tegen deze achtergrond gaan sociaal-constructivistische opvattingen van leren en onderwijzen ervan uit dat juist met complexe hele taken moet worden begonnen in plaats hiermee te eindigen. Uiteraard dienen leerlingen vervolgens wel geholpen te worden bij het maken van deze taken. Dit wordt veelal aangeduid met de term *scaffolding*. Zoals bij het bouwen van een huis vaak tijdelijk steigers nodig zijn, zo heeft een leerling tijdelijke ondersteuning (hulp) nodig bij het uitvoeren van een taak voordat hij/zij deze zelfstandig kan uitvoeren.

Drie fundamentele hulpvarianten kunnen daarbij worden onderscheiden. We rangschikken ze hieronder naar opklimmende hulp.

- (1) **Begeleid ontdekkend**
Leerlingen proberen eerst zelf te ontdekken hoe ze de taak moeten uitvoeren waarna de docent hun oplossingen met hen bespreekt en indien nodig aanvult.
- (2) **Meester-gezel**
De docent doet eerst aan de hand van een andere hele taak voor hoe een bepaald type taak moet worden aangepakt en leerlingen gaan dit vervolgens zelf proberen.
- (3) **Taakgestuurde directe instructie**
Na introductie van een hele taak wordt eerst uitleg over de leerstof gegeven waarna de hele taak door leerlingen wordt gemaakt.

In het basismodel voor differentiatie worden de drie hulpvarianten geïntegreerd. Immers, hulp wordt voor leerlingen naar behoefte opgebouwd. Dit betekent bijvoorbeeld dat bij een les een bepaald groepje leerlingen al vrij snel zelfstandig aan de slag gaat met de taak (begeleid ontdekkend) terwijl een aantal andere leerlingen na introductie van de taak eerst de reguliere uitleg van de docent volgen (taakgestuurde directe instructie).

We illustreren het ombouwen aan de hand van een voorbeeld van een biologiedocent die een bestaande les over lagen van de huid ombouwt tot een gedifferentieerde les volgens het basismodel.

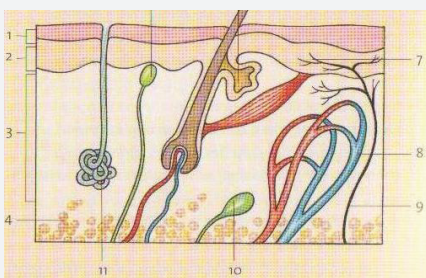
Ongedifferentieerde les over de Huid

Uitleg

De docent legt klassikaal uit over de lagen van de huid.

Deeltaak

Daarna maken alle leerlingen enkele deeltaken, waaronder onderstaande invuloefening, waarbij ze de juiste termen bij de nummertjes moeten plaatsen.

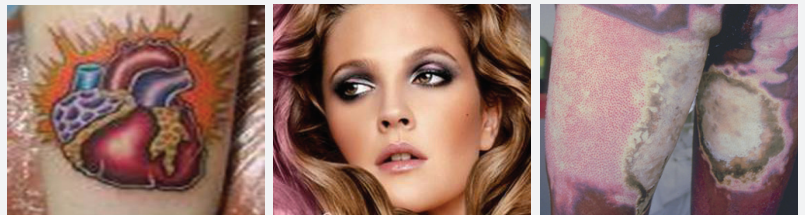
Hele taak

Tot slot krijgen leerlingen nog een hele taak, waarin hun wordt gevraagd in welke laag moet worden geprikt als je een tatoeage je hele leven wilt behouden. Deze taak wordt vervolgens klassikaal besproken.

Het schoolboek bevat nog enkele andere hele taken over bijvoorbeeld brandwonden en huidziekten, maar daar is na alle deeltaken geen tijd meer voor. De betere leerlingen die eerder klaar zijn mogen echter deze opdrachten wel maken.

Gedifferentieerde les over de Huid

Hele taken

De docent introduceert de huid met drie afbeeldingen: een tatoeage, huidverzorgingsproduct en een brandwond. Ze mogen zelf kiezen welke hele taak ze gaan uitwerken, ze kunnen hiervoor hun schoolboek gebruiken. De vragen bij elk plaatje zijn:

- Wat gebeurt er met de huid in dit plaatje?
- Welke laag, of welke lagen, zijn hierbij betrokken en wat is de functie van die lagen?
- Wat gebeurt er in het plaatje met die laag of lagen van de huid?
- Waarom gebeurt dat niet in de andere lagen?

De leerlingen gaan aan het werk. De docent heeft vooraf met behulp van het schoolboek drie vormen van opklimmende hulp bedacht. Deze hulp wordt naar behoefte aangeboden (mondeling of op kaartjes)

- Aanpaksuggesties. Neem het schema van de huid op bladzijde 35 voor je. Noteer de lagen van de huid en de functies van iedere laag. Ga vervolgens voor iedere laag na wat dit te maken heeft met het plaatje.
- Vereenvoudigde uitleg over de huidlagen, desgewenst toegelicht voor een groep leerlingen die het nodig hebben.
- Verwijzing naar deeltaak, waaronder de invuloefening:
Maak eerst opdracht 2 en 3 uit je boek.

Sommige leerlingen zullen geen hulp nodig hebben, enkele van hen hebben aan aanpaksuggesties genoeg, weer andere hebben alle hulp nodig om de taak succesvol te kunnen maken. De hele taken worden klassikaal besproken.

Een praktisch basismodel voor het verhogen van de prestatie en motivatie van alle leerlingen

Reguliere les

In de reguliere les over de huid begint de docent met uitleg over de drie lagen van de huid. Daarna gaan leerlingen enkele opdrachten maken uit het boek. Eerst maken leerlingen een aantal deeltaken. Dit zijn taken waar maar een beperkt deel van de stof voor nodig is, om de taak te kunnen maken. Daarna volgen soms één of meerdere hele taken. Hier komen echter vaak de leerlingen niet meer aan toe omdat de tijd ontbreekt.

Omdraaien: Hele taak naar voren halen

De docent kiest eerst een paar hele taken uit het boek waarvan zij verwacht dat leerlingen deze zullen aanspreken en waarvoor kennis over de lagen van de huid nodig is om ze succesvol te kunnen maken (denk bijvoorbeeld aan tatoeage, huidverzorging, psoriasis en brandwonden). Zij haalt nu deze taken naar voren, zodat zij hiermee de les kan starten. Zij doet dit aan de hand van bijbehorende plaatjes en formuleert hier een aantal deelvragen bij die bij elke hele taak passen. Leerlingen kunnen zelf kiezen welke taak ze gaan uitwerken.

Selectief weglaten: Laat hulp weg en bouw dit op naar behoefte

Vervolgens beschouwt zij alles wat zij normaal uitlegt, wat in het boek staat aan uitleg en opdrachten als hulp voor het maken van deze hele taken. Zij haalt deze hulp eerst weg en selecteert vervolgens drie vormen van opklimmende hulp (respectievelijk: aanpaksuggesties, inhoudelijke uitleg en verwijzing naar enkele bestaande deeltaken). Leerlingen krijgen alleen de volgende vorm van hulp als ze niet voldoende hebben aan de voorafgaande (minimalere) vorm van hulp.

Hoe bevordert onderwijs volgens het basismodel de motivatie en leerprestatie?

Goed onderwijs heeft verschillende gezichten. Er kunnen echter op basis van onderzoek wel een aantal criteria worden geformuleerd waaraan elke vorm van goed onderwijs moet voldoen. Er zijn zowel criteria geformuleerd voor het positief motiveren als voor het effectief leren van leerlingen. In de praktijk dienen deze natuurlijk in samenhang te worden gerealiseerd. In de tabel worden de belangrijkste criteria samengevat. We zullen kort toelichten waarom met onderwijs volgens het basismodel deze criteria in samenhang voor alle leerlingen kunnen worden gerealiseerd.

Domein	Criteria voor goed onderwijs	Het criterium is gerealiseerd als de leerling kan zeggen:
Positief motiveren	Duidelijk Belangrijk Succesverwachting Veilig	Ik weet wat er van mij wordt verwacht. Ik vind het interessant of relevant. Ik denk dat ik het kan. Ik voel me begrepen en gewaardeerd.
Effectief leren	Doelgericht Aansluitend Uitdagend Feedback	Ik ben bezig met wat ik straks moet kunnen. Ik ga eerst na wat ik al weet en kan en daarbij wordt aangesloten. Ik vind het niet te moeilijk en niet te makkelijk. Ik krijg hulp en tijd die ik nodig heb (niet teveel en niet te weinig) Ik weet snel hoe ik het heb gedaan en weet hoe ik verder kan.

Positief motiveren

Motivatie is de motor voor het leren. Het gaat er daarbij uiteindelijk om dat de lesdoelen van de docent ook doelen van de leerlingen worden. Daarvoor moet allereerst duidelijk zijn wat een docent van leerlingen verwacht. Maar dat is niet voldoende. De leerling moet het doel ook interessant of relevant vinden (belangrijk) en het idee hebben dat het voor hem/haar ook bereikbaar is (succesverwachting). Starten met een hele taak helpt daarbij. Leerlingen weten daardoor niet alleen wat ze moeten kunnen aan het eind van de les, maar zien ook waarom de leerstof interessant of belangrijk kan zijn. Door hulp op te bouwen naar behoefte wordt de kans op succeservaringen vergroot. En succeservaringen zorgen er weer voor dat de leerlingen vertrouwen krijgt in eigen kunnen. Onderwijs volgens het basismodel kan ook bijdragen aan ontwikkeling van een veilig leerklimaat waarin leerlingen zich begrepen en gewaardeerd voelen. De hele taken zorgen er namelijk voor dat de leerlingen meer van hun eigenheid kunnen laten zien. En hulp op maat geeft je als docent beter inzicht in wat een leerling goed kan en waar deze mee geholpen moet worden. Hierdoor is er meer oog voor de individuele leerling waardoor leerlingen sneller het gevoel krijgen dat ze worden begrepen en gewaardeerd. Dit is ook belangrijk voor deze vorm van uitdagend onderwijs, omdat leerlingen zich regelmatig begeven op voor hen onbekende paden. Fouten maken is daarbij noodzakelijk anders kom je niet verder. Maar dan moet je er als leerling wel op kunnen vertrouwen dat je niet op je fouten wordt afgerekend door medeleerlingen of de docent.

Effectief leren

Omdat leren inspanning vraagt van de leerling is motivatie essentieel. Maar er zijn daarnaast nog enkele andere voorwaarden voor effectief leren. Allereerst dient het onderwijs doelgericht te zijn. Dit betekent dat leerlingen tijdens het onderwijs de kans krijgen om te leren wat je ze wilt leren. Dit is natuurlijk heel logisch, maar het gebeurt vaak niet. In veel regulier onderwijs oefenen leerlingen tijdens de lessen vooral met eenvoudig deeltaken, terwijl ze op de toets complexere hele taken krijgen voorgeschoteld.

Met onderwijs volgens het basismodel wordt dit probleem voorkomen, omdat ze al meteen met meer of minder hulp aan hele taken gaan werken tijdens de lessen. Door leerlingen aan het begin van de les al kort even te laten nadenken over deze hele taak wordt bovendien relevante voorkennis van leerlingen geactiveerd waarop het onderwijs daarna kan aansluiten en voortbouwen. Hierdoor ontdekken leerlingen ook zelf wat ze nog niet weten en kunnen en wat ze dus nog moeten leren. Natuurlijk leren leerlingen het meeste als het niet te makkelijk of te moeilijk is (uitdagend). Door opbouw in hulp kan de moeilijkheidsgraad worden afgestemd op het niveau van de individuele leerling. Essentieel voor succes is tenslotte dat leerlingen ook regelmatig feedback krijgen op hun vorderingen. Als het onderwijs start met een hele taak krijgen leerlingen al heel snel inzicht in wat ze al wel kunnen en wat ze nog moeten leren. Nadat ze met meer of minder hulp de taak hebben uitgevoerd kan bovendien opnieuw met deze taak worden nagegaan of de leerstof is begrepen. Ook de docent krijgt hierdoor snel en regelmatig inzicht in leervorderingen van leerlingen en kan zo uitleg en hulp aan leerlingen hierop afstemmen.

Als je meer wil weten

Weblecture: Fred Janssen (2012) Goed vakonderwijs maken en geven. ICLON. Universiteit Leiden

<http://bit.ly/1k89FP1>

Brochure: Fred Janssen (2012) Uitdagend vakonderwijs voor alle leerlingen. ICLON. Universiteit Leiden

<http://bit.ly/18Wspwl>

Video Oxford lezing van professor Walter Doyle van de University of Arizona over ons gezamenlijke onderzoeksprogramma over het praktisch maken van onderwijsinnovaties

<http://bit.ly/1bTzQFH>

Veelvoorkomende vragen over voorbereiding en uitvoering van lessen volgens het basismodel

1. Waar moet ik beginnen?

- Formuleer eerst de kern van je les(sen): Wat moeten leerlingen kennen of kunnen na afloop van je les (sen)? Alleen dan kun je immers een hele taak kiezen of maken waarvoor leerlingen deze leerstof nodig hebben.

2. Hoe kom ik nu aan een hele taak?

- Vaak staan er in het schoolboek wel motiverende opdrachten die de leerstof dekken. Begin je les dan hiermee. Mocht je geen geschikte taak kunnen vinden in je methode, ga dan na welke voorbeelden of situaties je zelf in de les vaker gebruikt om de stof aan te illustreren en herformuleer één van deze voorbeelden tot een taak voor leerlingen. Een andere manier om snel op ideeën te komen is door op Google afbeeldingen te zoeken met termen uit de leerstof. Je krijgt dan in een oogopslag vele visuele, vaak concrete, associaties die met deze kern te maken hebben.

3. Hoe zorg ik dat de hele taak ook de leerstof dekt?

- Als je een hele taak algemeen formuleert (bijvoorbeeld: 'Hoe diep moet je prikken zodat een tatoeage altijd blijft zitten?') dan bestaat de kans dat leerlingen 'zich er gemakkelijk vanaf maken' en dus niet de leerstof gebruiken bij het maken van de taak. Dit kan worden ondervangen door een hoofdvraag aan te vullen met een aantal deelvragen, criteria of bijvoorbeeld een lijstje van begrippen die leerlingen moeten verwerken bij hun uitwerking van de taak.

4. Hoe maak ik een hele taak motiverend voor leerlingen?

- Hierbij geldt veelal hoe concreter hoe beter. Vaak zijn hele taken te algemeen geformuleerd waardoor ze leerlingen minder aanspreken. Bedenk in dit geval een concrete situatie aan de hand waarvan de taak kan worden geïntroduceerd. Een dergelijke situatie gaat dan vaak nog meer 'leven' indien deze ook zo concreet mogelijk wordt gepresenteerd door bijvoorbeeld gebruik te maken van echt materiaal, een verhaal, foto's, video, et cetera. Besteed dus ook bij aanvang van de les enige tijd om de taak zo te introduceren, zodat deze voor leerlingen ook echt gaat 'leven'.

5. Hoe zorg ik ervoor dat iedereen meedoet?

- Het is belangrijk dat alle leerlingen zich aangesproken voelen om de taak te gaan maken. Vaak is deze individuele aanspreekbaarheid moeilijk te realiseren in een onderwijsleergesprek waarin je klassikaal leerlingen vraagt te reageren. Het werkt vaak beter om alle leerlingen hun uitwerkingen te laten noteren op papier, alvorens dit klassikaal uit te wisselen. Een structuur die in dit verband goed kan werken -in allerlei varianten- is denken, delen en uitwisselen. Na introductie van de taak laat je leerlingen bijvoorbeeld eerst hun eerste voorlopige uitwerking noteren (tekenen of schrijven). Nadat leerlingen dan meer of minder hulp hebben gekregen kunnen ze in een groep(je) verder werken aan de taak, waarbij ze ook hun uitwerkingen noteren. Op deze manier maken ze hun leerproces zichtbaar en krijg je als docent snel een beeld van hun vorderingen. In de klassikale uitwisseling kun je dan ook gericht leerlingen een beurt geven om

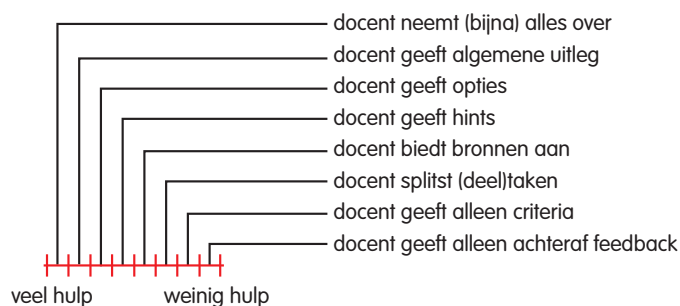
(stapgewijs) naar het een complete uitwerking toe te werken.

- Leerlingen moeten zich niet alleen aangesproken voelen om de taak te gaan maken, ze moeten ook precies weten wat ze moeten doen. Dit is bij complexere uitdagende taken vaak niet meteen duidelijk. Het nader uitwerken van de taak kan daarbij nuttig zijn (zie punt 3), maar het is tevens van belang dat leerlingen een heldere instructie krijgen over de procedure: wie, doet wat, waar, met welk resultaat en wanneer klaar?

6. Hoe formuleer ik vormen van opklimmende hulp?

- Bekijk alle informatie (inclusief schema's, afbeeldingen en bronnen) en opdrachten die in het boek staan of die je normaal vertelt als hulp voor het succesvol maken van de hele taak.

Ga dan na welke informatie en opdrachten echt cruciaal zijn voor maken van de taak en rangschik dit in een aantal vormen van opklimmende hulp (zie lesvoorbeelden voor diverse mogelijkheden). Het onderstaande 'hulpplintje' waarbij diverse vormen van hulp worden geordend van weinig naar veel hulp kan daarbij wellicht behulpzaam zijn.

7. Hoe weet ik of het onderwijs succesvol zal zijn / is geweest?

- Voordat je de les(sen) gaat geven kun als check de criteria voor effectief leren en positief motiveren nog even doorlopen.
- De hele taak die centraal staat in de les(sen) is zo geformuleerd dat deze de leerstof dekt. Dat betekent dat als leerlingen de hele taak succesvol kunnen maken ze in ieder geval een keer hebben laten zien dat ze de leerstof beheersen.
- Ook is het mogelijk om de criteria voor effectief leren en onderwijzen te herformuleren in een kort vragenlijstje waarmee iedere leerling individueel (af en toe) kan aangeven in hoeverre het onderwijs goed is afgestemd op zijn/haar mogelijkheden en interesses. Daarnaast is het zinvol om leerlingen (af en toe) een overzichtje te geven van hulp die is aangeboden en hen te laten aanstrepen waarvan ze gebruik hebben gemaakt.

Notities

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Postbus 556, 2501 CN Den Haag
e-mail: secretariaat@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.nl